

HISTÒRIES

Les dues últimes solsonines que fan 'solsonines'

En porten els geganters i els trabucaires, la pubilla i l'hereu, Roger Ma... però també persones de tot el món. Són les espadenyas de set vetes que només es fan a Solsona, artesanalment, en dues botigues que caminen entre la tradició i la modernitat

per Noemí Vilaseca Casals

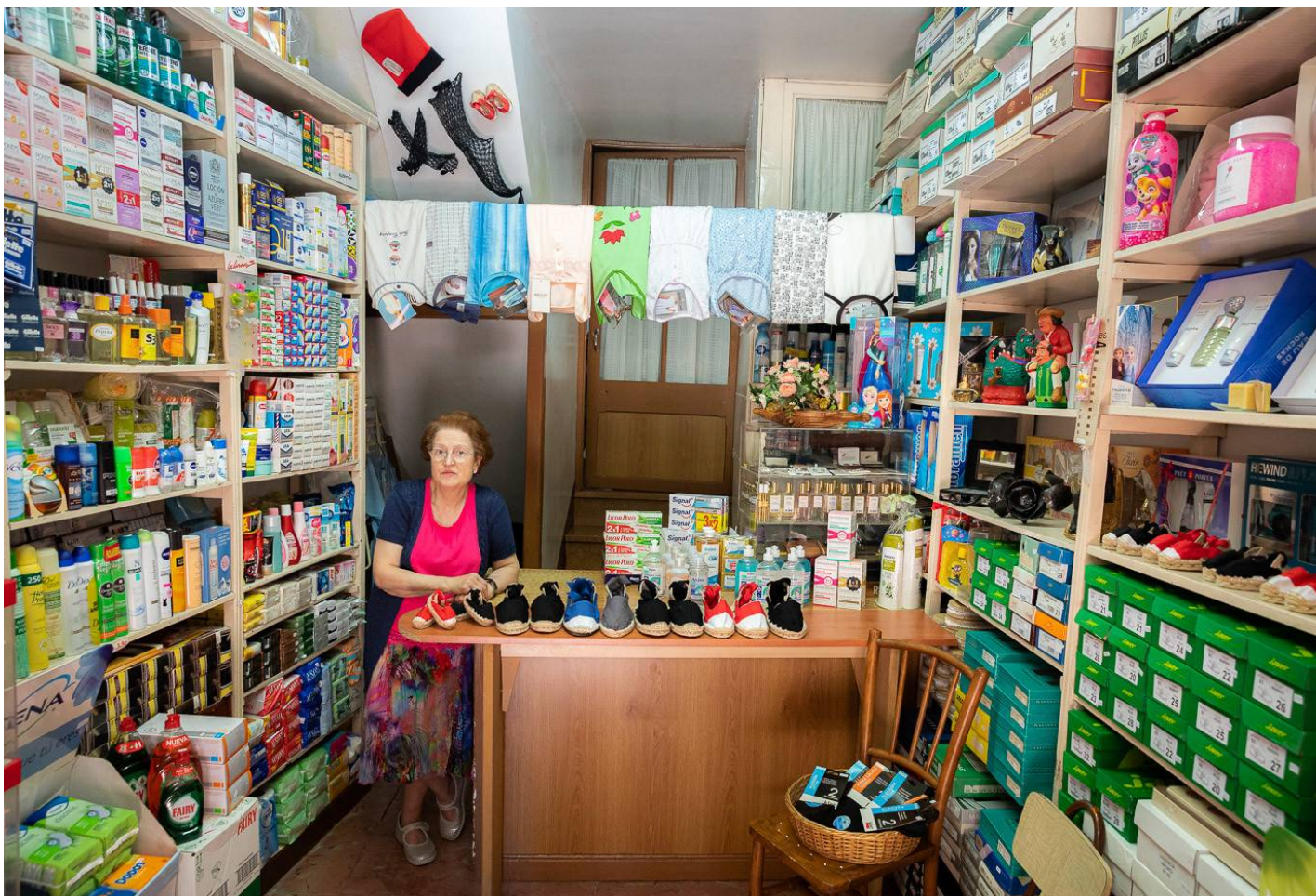
Això que fa la Maria Carme Grifell, de Solsona, la seva família ho fabrica des de fa més d'un segle. Són les 'solsonines', alguna cosa més que espadenyas: art als peus. (Fotografies de Jordi Borràs Abelló)

Cal Seixanta-cinc i Bufau són el món dual d'un producte tradicional que s'ha sabut reinventar per esdevenir també global: les espadenyas. Les propietàries dels dos tallers treballen soles i es troben separades per una distància de cinc minuts a peu. Però són a anys llum, l'una de l'altra, com a model de negoci. La més veterana, la Maria Carme Grifell, és espadenyera de tercera generació i botiguera de

tota la vida en un peculiar microestabliment centenari del nucli antic solsoní. Aquí podem trobar-hi des de perfums, roba interior, pijames, sabatilles o xiruques fins a paraigües, cintes per als cabells, barretines i tints. No té ni web, ni rètol. No li fan falta. La Claustre Cuadrench, per contra, és artista i dissenyadora en un elegant i auster taller-establiment fora del recinte emmurallat, que es dona a conèixer arreu del món a través de les xarxes socials, complementa la venda física amb la botiga en línia i anuncia novetats a la clientela via WhatsApp.

L'avi ho venia tot a 65 cèntims, d'aquí el nom. S'hi compraven espadenyes, però també altres objectes, com guardioles i olles de terrissa

Al curt carrer de les Terceries de Solsona, just al costat de l'emblemàtica façana modernista de la Casa Adroguer Nou, s'hi amaga discretament Cal Seixanta-cinc, una botiga fundada per Joan Caelles i Santmiquel, l'avi de la Maria Carme, en una data exacta que no s'aconsegueix localitzar. “Ni a l'Arxiu Comarcal no ho hem trobat. Sé que el 1913, però, ja existia”, assenyala la Maria Carme. L'avi ho venia tot a 65 cèntims, d'aquí el nom. S'hi compraven espadenyes, però també altres objectes, com guardioles i olles de terrissa. Joan Caelles compaginava l'ofici d'espadenyer en aquest local amb el de barber, a pocs metres, en una època en què era habitual portar dos oficis per guanyar-se la vida. Com dos peus que porten espadenyes per caminar per la vida diària.

A Cal Seixanta-cinc hi trobareu de tot, és una botiga petita però us hi podríeu perdre. Això sí, veieu les espadenyetes?

A final del segle XVIII els espadenyers van proliferar per tot Catalunya. I és que duïen espadenyetes la classe ramadera, la pagesia i els obrers. A Solsona va convertir-se en un dels oficis més actius i s'hi van arribar a dedicar fins a 24 persones. A mitjan segle XX, però, ja només n'hi quedaven quatre.

Les que coneixem com a “solsonines” són de set vetes, és a dir que s'hi cusen se vies per cada costat, i van des de davant fins a darrere

L'avi de la Maria Carme manufacturava la totalitat del calçat: des de les soles fins a l'últim acabat. Se servia del banc d'espadenyer i “una sèrie d'eines que, malauradament, no han arribat fins als nostres dies perquè es van cremar per la Guerra Civil”, lamenta ella. Del fil en deia “trena”, que ell treballava per fer-ne les soles d'espart, d'on prové el nom d'*espadenya*. Emmotllava la trena, l'estrenyia i l'anava enrotllant en forma circular, segons la mida que li demanava el client.

Més tard, les soles es van passar a fer amb cànem i, actualment, amb jute. Una vegada s'aconseguia la forma de la sola, Joan Caelles hi posava la talonera i la puntera i, finalment, hi cosia les vetes. “En feia més de tres vetes que no pas de set, perquè eren més econòmiques.” Les que coneixem com a “solsonines” són de set vetes, és a dir que s'hi cusen set vies per cada costat, i van des de davant fins a darrere.

La Maria Carme, envetant, com li va ensenyar la seva mare. No ho sap fer tothom, eh!

El tret distintiu de les solsonines respecte de la resta d'espardenyes és aquest, que no se'n vegi la puntera

La filla del fundador de Cal Seixanta-cinc i mare de la Maria Carme, Mercè Caelles, ja només envetava. Ella va introduir una modificació en la manera de fer les solsonines que ens ha arribat fins avui: cobria tota l'espardenya amb les vetes de manera que se n'ocultés completament la lona blanca. De fet, avui podem dir que el tret distintiu de les solsonines respecte de la resta d'espardenyes és aquest, que no se'n vegi la puntera. De la seva mare en va aprendre la tradició l'actual propietària de la botiga a partir d'una sola amb puntera i talonera.

“Com més vetes, més elegants”

“Les de set brencs són les més elaborades. I com més vetes, més elegants”, puntualitza la Maria Carme. Per això són aquestes les que llueixen els geganters de Solsona per desplegar una imatgeria catalogada com a Patrimoni d'Interès Nacional. Abans de Pasqua, per als caramellaires, i abans de la Festa Major de Solsona són les èpoques de l'any de més feina per a la Maria Carme. Per al folklore solsoní n'enveta sobretot de color negre, excepte per als membres del Ball de Bastons, que porten les

tres vetes blanques. Les soles més comunes són de jute, llevat de les dels trabucaires, que les prefereixen de goma perquè són més resistents en cas de pluja. Per tradició, cada dos estius —de manera alternada— els dos únics establiments locals d'on surten les espadenyes reben l'encàrrec de l'Ajuntament, a través de l'Agrupació de Geganters, de preparar-ne una trentena de parells per als integrants del Ball de Bastons i els Cavallets.

I aquí les petites-grans obres d'art als peus que fa la Maria Carme.

Avui tot el que Cal Seixanta-cinc necessita per donar forma al seu producte estrella és la sola amb la puntera i la talonera, les vetes i el punxó. I quan arriba el bon temps, la Maria Carme forma part del paisatge del centre històric: “Faig una mica de riure: a l'estiu, que és quan gaudeixo més, agafo una cadira i m'assec a la vorera de davant la botiga per anar treballant i xerrant amb els clients. M'hi veig més amb la llum de fora, i a la fresca hi estic més a gust”, explica l'espadenyera. Per als visitants veure-la treballar també és una atracció. I són molts els que se'n van amb unes espadenyes com a *souvenir* solsoní. També n'hi ha que venen expressament a Solsona a buscar-ne.

“No em cal arribar a més públic, perquè només tinc dues mans i no puc treballar més”, assegura tot rient

Si no fos pel boca-orella Cal Seixanta-cinc semblaria un nom fantasma, pel mantra que si no ets a Internet, no existeixes. Però, en canvi, és una de les botigues mítiques del nucli antic solsoní. Els que som d'aquí podríem identificar-la amb els ulls tapats, només guiats per la seva sentor d'establiment històric i diminut. La seva propietària no ho considera una mancança: “No em cal arribar a més públic, perquè només tinc dues mans i no puc treballar més”, assegura tot rient. “Jo vaig fent i soc feliç, i si hagués de fer més espadnyes em faltarien hores.” Dedica més de dues hores a tenir-ne un parell enllestit.

Quants parells al cap de l'any deuen afaïçonar aquestes mans fines, blanques com la llet i bellugadisses? Doncs qui ho sap, perquè ella es veu incapaç de respondre a la pregunta. El que sí que remarca és que parlem d'una feina entretinguda: “Si calculés les hores que passo envetant, les espadnyes no em sortirien pas a compte”. Vaja, que no es tracta de fer-hi negoci, sinó de mantenir viva la tradició de l'avi.

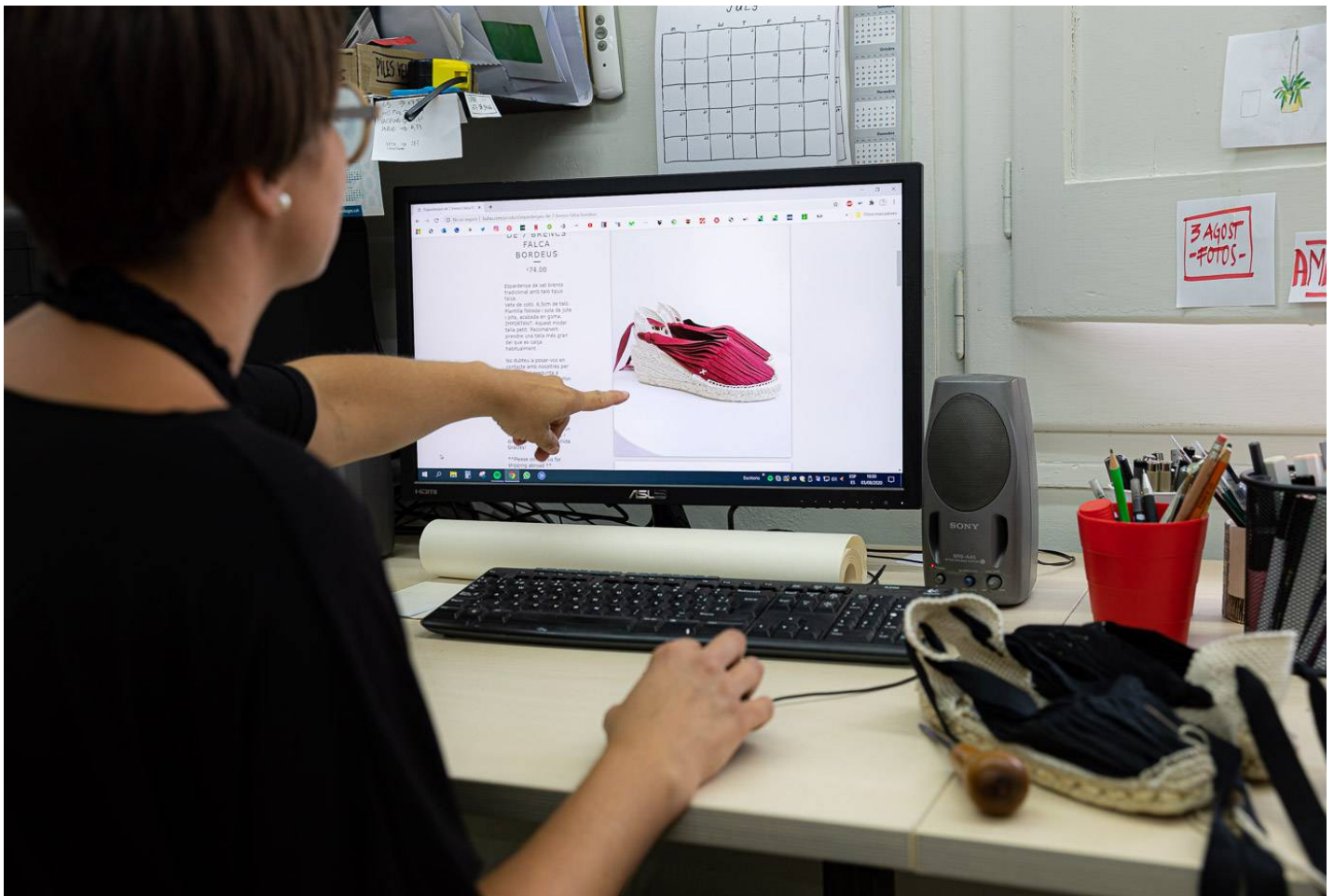
Si aneu al carrer de les Terceries de Solsona us trobareu la Maria Carme enfeïnada davant de la seva botiga.

Si demaneu a la Maria Carme quines qualitats té l'espadnya, que fan que, a més de ser un element vinculat al folklore, s'hagi convertit en un calçat de carrer d'estiu cada vegada més popular, us en destacarà la comoditat, la frescor i la lleugeresa. Són característiques que fan que “qui les provi, repeteixi, perquè fan de molt bon portar”. Hi coincideix plenament la Claustre Cuadrench, de Bufau, que ha reinventat

l'espardenya tradicional amb taló mitjà i alt i plataforma per al públic femení i li ha trobat un encaix en l'àmbit de la moda. Defensa que aquest calçat "ofereix un taló còmode, s'agafa molt bé al peu, el deixa respirar i permet a les dones relaxar-se pel que fa a la pedicura, ja que n'oculta els dits".

Bufau és un altre petit negoci solsoní, als antípodes de Cal Seixanta-cinc, que arriba a vendre espardenyes en llocs tan remots com el Brasil, Corea del Sud i Japó...

Bufau és un altre petit negoci solsoní, als antípodes de Cal Seixanta-cinc, que arriba a vendre aquest producte local en llocs tan remots com el Brasil, Corea del Sud i Japó... Molts clients han topat amb l'espardenya envetada per la Claustre a Instagram i al web. A més, té presència a Mezzo Products, una plataforma digital amb seu a Còrsega que comercialitza productes artesans i de qualitat de la Mediterrània. És fruit d'una visió del màrqueting pròpia d'algú de menys de quaranta anys.

La Claustre, de Bufau, ven les seves espardenyes, també via web, a tot el món.

Va ser el 2012 quan va obrir les portes Bufau, a través de la jove emprenedora, que va decidir deixar el món de la traducció, pel qual havia estudiat, per avorriment. La Claustre es va formar també a l'escola d'arts i oficis de la Llotja de Barcelona i en una acadèmia de barri de "corte y confección" per esbargir-se. De l'afició en va germinar la

vocació i la seva autèntica professió. Aquest negoci, que recupera el nom de l'establiment ja desaparegut d'espardenyes, teixits i roba feta que havien regentat molts anys enrere els besavis i els avis de la Claustre, és una marca de moda d'autor ubicada en un discret racó de la cèntrica plaça del Camp de Solsona. Des del primer dia, la responsable d'aquest taller-botiga va tenir clar que hi faria espardenyes de set brencs de Solsona: "Jo les portava molt i em venia de gust aprendre a envetar-ne sola i barallar-m'hi fins a sortir-me'n". Així doncs, autodidacta en l'art d'envetar espardenyes, per aconseguir manufacturar-ne el primer parell, abans va haver de desmuntar-ne una.

La Claustre Cuadrench i l'explosió de colors de les seves espardenyes.

L'experimentació va dur la Claustre a reversionar les solsonines amb nous models de falca i plataforma i a ampliar-ne la varietat de colors: des del cru, el groc, el gris i el bordeus fins al fúcsia, el rosa i l'albergínia

En el seu cas, l'experimentació va dur la Claustre a reversionar les solsonines amb nous models de falca i plataforma i a ampliar-ne la varietat de colors, amb una gamma que abraça des del cru, el groc, el gris i el bordeus fins al fúcsia, el rosa i l'albergínia, entre d'altres. Compra la sola amb la puntera i la talonera i hi cus les set vetes per banda —en números petits, com el 16, per exemple, per a nadons, n'hi posa menys, mentre que al número 48, que és el més gran, n'hi pot arribar a cosir nou. Per fer

passar les vetes utilitza una agulla saquera, que és grossa, i una vegada fet això, les fixa amb agulles de cap i hi fa el repunt amb el fil del color que hi escaigui. Finalment, lliga la sola a les vetes amb cordill de cotó.

També va haver d'aprendre a envetar, i no és gens fàcil, ni abans, ni ara... Això és lent!

Vuitanta parells l'any

“Per al primer parell que vaig fer vaig trigar tant, que vaig pensar que això no podia resultar de cap manera!”, recorda. Ara unes espadenyes petites surten del taller en menys d'una hora i les més grans, en una hora i mitja. Al cap de l'any la Claustre posa el segell Bufau a uns vuitanta parells de solsonines. Igual com li passa a la Maria Carme, també és a l'agost quan els seus dits més s'endureixen. Per a aquesta jove solsonina les espadenyes sí que s'han convertit en el principal negoci de l'estiu. Les de falca i plataforma, disponibles en diversos colors, són les que més triomfen a Bufau.

La Claustre ha aconseguit fer de les solsonines un calçat distintiu i de moda, exportable arreu del món, que fins i tot li encarreguen algunes núvies per a l'ocasió més especial. La veta sempre és de cotó, però per encàrrec hi pot afegir algun motiu daurat acrílic o una veta d'un color diferent per combinar amb la resta. Fora de casa i

del país, ella és del parer que valoren aquest article com a “calçat exòtic, que estèticament agrada pels colors i la llaçada de les vetes, i pel fet d'estar fet a mà i de manera individualitzada”.

Ja siguin tradicionals, o més modernes, les espardenyes són artesania que camina.

Això ens ho explica al taller, que comparteix espai amb la botiga, un local diàfan i modern, decorat amb alguns mobles antics de fusta noble, on també ven roba dissenyada i confeccionada per ella, complements, així com petites il·lustracions amb tinta i aquarel·la o guaix i algunes peces de ceràmica —la vena artística l'hi ha empeltat el pare, Jaume Cuadrench, arquitecte tècnic, pintor i escultor. La major part d'articles que hi veiem, meticulosament disposats, són seus, tot i que també té lloc per a treballs d'altres artesans locals, alineats amb l'estètica de la marca. Al costat de les màquines de cosir i de l'ordinador, una pila de revistes *Kinfolk*, d'estils de vida, disseny i cultura, ens parla de l'aire Cuadrench.

No és estrany que el cantautor fill predilecte de la ciutat, Roger Mas, es lligui els brencs solsonins als turmells, com a element de pertinença, en tots els escenaris on actua

Les dues últimes hereves de la inveterada espadrenya solsonina confien que a aquest calçat li queda veta per a anys. A Solsona no hi ha cap altre article de vestir per al dia a dia que traspuï tanta cultura local. “Representen tradició fins a la medul·la”, sentència la Claustre. Per això no és estrany que el cantautor fill predilecte de la ciutat, Roger Mas, es lligui els brencs solsonins als turmells, com a element de pertinença, en tots els escenaris on actua. “Parlem d’una tradició catalana que no es pot deixar perdre, i qui s’hi dedica ho porta a dins”, afirma amb convicció la Maria Carme de Cal Seixanta-cinc. La Claustre, de fet, no concep el seu negoci sense “aquest producte tan nostre que segueix funcionant i sent còmode per a l’estiu, al mateix temps que dona molt joc a l’hora de vestir”.

Aquesta espadrenya és la viva demostració que tradició, funcionalitat i modernitat poden ser conceptes perfectament compatibles. Només així s’explica el magnetisme d’un producte artesà, de factura solsonina, entre la població local, però també entre visitants i consumidors de moda de l’altra punta del món. Tots caminen en la mateixa direcció i amb les mateixes espadrenyes.

I a punt per sortir al carrer, i al món, amb un dels calçats més lliures, més antics i alhora més moderns.

PUBLICAT EL 20 D'AGOST DE 2020

Aquest article forma part de la sèrie Tot és a les mans

Noemí Vilaseca Casals

Col·laboradora de LA MIRA